

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПРОЦЕДУРИ РОЗІРВАННЯ ШЛЮБУ ЗА НОРМАМИ ПЕРСПЕКТИВНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

SOME PROCEDURAL ISSUES DIVORCE PERSPECTIVE ON STANDARDS LEGISLATION OF UKRAINE

Миронюк С.А.,

к.ю.н., старший викладач кафедри цивільного права та процесу
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

У статті здійснено аналіз проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері державної реєстрації актів цивільного стану щодо приведення їх у відповідність з Європейськими стандартами». Виокремлено його вади та запропоновано пропозиції, спрямовані на удосконалення чинного законодавства України у цій сфері.

Ключові слова: шлюб, розірвання шлюбу, реєстрація актів цивільного стану, малолітні діти, неповнолітні діти, правові наслідки.

В статье осуществлен анализ проекта Закона Украины «О внесении изменений в некоторые законодательные акты Украины в сфере государственной регистрации актов гражданского состояния по приведению их в соответствие с европейскими стандартами». Выделены его недостатки и предложены идеи, направленные на совершенствование действующего законодательства Украины в этой сфере.

Ключевые слова: брак, расторжение брака, регистрация актов гражданского состояния, малолетние дети, несовершеннолетние дети, правовые последствия.

The article analyzes the draft Law of Ukraine «On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine in the sphere of state registration of civil status to bring them into line with European standards». Analyzes the current legislation of the Family Code concerning divorce between persons who are minors or minors in court and norms of the bill regarding submission to the authority of civil registration (the Registry Office) joint statement in paper form in person or by sending it electronically to authority Registry Office on divorce irrespective of the couple children.

Singling out the flaws of modern and future legislation regarding the termination of marriage and offered proposals aimed at improving the current legislation of Ukraine in this field.

According to an end in the article the concept of termination of marriage, termination of marriage as a result of its dissolution; comparison of current legislation of Ukraine with the bill concerning the grounds and procedure for divorce.

It is concluded that in order to maximize and quality human needs in the state civil registration, the establishment of an effective mechanism for the rights and interests of citizens, introduction of state of European standards, it is appropriate divorce in a simplified form even in the presence of children in the absence about divorce dispute, and considering these in the amendments as trial usually does not change the desire of spouses to terminate the marriage relationship, but only delays the process and overloads the courts.

Key words: marriage, divorce, civil registration, minor children, minor children, legal consequences.

Статтею 51 Конституції України визначено, що «шлюб ґрунтується на вільній згоді жінки і чоловіка. Кожен із подружжя має рівні права і обов'язки у шлюбі та сім'ї» [1]. Статтею 21 Сімейного кодексу України (далі – СК України) визначено шлюб як сімейний союз жінки та чоловіка, зареєстрований у державному органі реєстрації актів цивільного стану [2]. Шлюб – підстава для виникнення прав і обов'язків подружжя як матеріальних – обов'язок щодо утримання, право спільної сумісної власності, так і немайнових – право на материнство (батьківство), на свободу та особисту недоторканність, на повагу до своєї індивідуальності, на зміну прізвища, на розподіл обов'язків та спільне вирішення питань життя сім'ї, на особисту свободу тощо.

Але шлюбні відносини не є по життєвими, і вони можуть припинитися. Одним із видів припинення шлюбу є розірвання шлюбу, яке в залежності від певних обставин відбувається у відділі реєстрації актів цивільного стану (далі – РАЦС), або у судовому порядку. Питанням розірвання шлюбу присвячено роботи таких вчених як: Алопій І., Дякович М., Іванов Ю., Іванова М., Лепех С., Борисова В., Жилінкова І. та інших авторів [3-7].

Метою статті є аналіз чинного сімейного законодавства України щодо припинення шлюбу, та запропонованого законопроекту про зміни стосовно припинення шлюбу, виокремлення його вад та розробка пропозицій, спрямованих на удосконалення чинного законодавства України у цій сфері.

Задля досягнення мети статті доцільним є постановка та вирішення таких задач дослідження: розгляд поняття припинення шлюбу, припинення шлюбу внаслідок його розірвання; порівняння чинного законодавства України із законопроектом.

У проекті Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері державної реєстрації актів цивільного стану щодо приведення їх у відповідність з Європейськими стандартами», внесеному до Верховної Ради України за № 3272 (далі – Проект Закону № 3272) [8], запропоновано суттєві зміни процедури розірвання шлюбу подружжя, яке має дітей.

Ні шлюб, ні шлюбний договір не є підставою для надання кожному з подружжя пільг або переваг, а також не може становити обмеження його прав і свобод, установлених Конституцією України та іншими законами нашої країни. Сімейним законодавством передбачено не лише укладання шлюбу, але й можливість його припинення.

Залежно від настання певного юридичного факту ст. 104 СК України встановлено підстави припинення шлюбу:

1. Шлюб припиняється внаслідок смерті одного з подружжя або оголошення його померлим.
2. Шлюб припиняється внаслідок його розірвання.
3. Якщо один із подружжя помер до набрання чинності рішенням суду про розірвання шлюбу, вважається, що шлюб припинився внаслідок його смерті.
4. Якщо у день набрання чинності рішенням суду про розірвання шлюбу один із подружжя помер, вважається, що шлюб припинився внаслідок його розірвання.

Виходячи зі змісту Проекту Закону № 3272, нами буде розглянуто припинення шлюбу внаслідок його розірвання, відповідно до однієї з пропозицій вищезазначеного Проекту змін до законодавства.

На підставі ст. 106 СК України в державних органах РАЦСу розриваються шлюби за спільною заявою подружжя, яке не має дітей, незалежно від наявності між ними майнового спору.

На сьогоднішній день, державні органи РАЦСу не мають права приймати заяви про розірвання шлюбу від подружжя, якщо на момент подачі заяви у них є спільні діти, які не досягли 18 років, як рідні, так і усиновлені ними сумісно. При цьому не має значення, чи записане подружжя-усиновителі як батьки цих дітей. У такому разі розірвання шлюбу проводиться у судовому порядку.

Крім того, шлюб розривається державним органом РАЦСу за заявою одного з подружжя, якщо другий із подружжя:

- 1) визнаний у судовому порядку безвісно відсутнім;
- 2) визнаний недієздатним внаслідок психічної хвороби або недоумства;
- 3) засуджений за вчинення злочину до позбавлення волі на строк не менш як 3 роки.

Розірвання шлюбу в зазначених вище випадках проводиться незалежно від наявності між подружжям майнового спору і дітей віком до 18 років.

У разі розірвання шлюбу державним органом РАЦСу шлюб припиняється у день винесення ним відповідної постанови.

Подружжя, яке має дітей, може подати до суду заяву про розлучення разом із письмовим договором про те, з ким із подружжя будуть проживати діти, яку участь у забезпеченні умов їхнього життя братиме той із батьків, хто буде проживати окремо, а також про умови здійснення ним права на особисте виховання дітей.

Суд постановляє рішення про розірвання шлюбу, якщо буде встановлено, що заява про розірвання шлюбу відповідає дійсній волі дружини та чоловіка і що після розірвання шлюбу не будуть порушені їхні особисті та майнові права, а також права їхніх дітей.

Суд постановляє рішення про розірвання шлюбу не раніше, ніж після спливу одного місяця від дня подання заяви. До закінчення цього строку дружина і чоловік мають право відкликати заяву про розірвання шлюбу.

Позов про розірвання шлюбу може бути пред'явлений і одним із подружжя. Але згідно з п. 2 ст. 110 СК України позов про розірвання шлюбу не може бути пред'явлений протягом вагітності дружини та протягом одного року після народження дитини, крім випадків, коли один із по-

дружжя вчинив протиправну поведінку, яка містить ознаки злочину, щодо другого з подружжя або дитини.

Разом з тим, чоловік, дружина мають право пред'явити позов про розірвання шлюбу протягом вагітності дружини, якщо батьківство зачатої дитини визнане іншою особою.

Один із подружжя має право пред'явити позов про розірвання шлюбу до досягнення дитиною одного року, якщо батьківство щодо неї визнане іншою особою або за рішенням суду відомості про чоловіка як батька дитини вилучено із актового запису про народження дитини.

Одним із пунктів Проекту Закону № 3272 запропоновано суттєві зміни процедури розірвання шлюбу подружжя, яке має дітей, встановленої СК України та Законом України «Про державну реєстрацію актів цивільного стану». Тож порівняємо чинну норму ст. 106 СК України із запропонованим законодавцем законопроектом цієї ж статті:

Статтю 109 СК України «Розірвання шлюбу за рішенням суду за спільною заявою подружжя, яке має дітей» у законопроекті запропоновано виключити, що є цілком логічно, якщо проаналізувати запропонований проект ст. 106 СК України.

Розглянемо більш детально. Частина 1 ст. 106, запропонована Проектом, має позитивні моменти, а саме: поперше, необхідність подати спільну заяву, як у паперовому вигляді, так і в електронній формі з накладенням електронного цифрового підпису чи з подальшим її підписанням в органі державної РАЦС, що є досить актуальним у час розвинених комп'ютерних технологій і переходу до електронних засобів передачі інформації, а також значно буде економити час як особам, котрі бажають розвестись, так і працівників органів РАЦСу, мінімізує бюрократичність цього процесу та унеможливує прояви корупції. По-друге, позитивним є те, що вразі неможливості подати спільну заяву особисто, наприклад, через відсутність одного з подружжя, є перспектива подати окремі заяви про розірвання шлюбу в паперовій формі, де один з подружжя передає свою заяву та заяву другого з подружжя від його імені, справжність підпису на якій нотаріально засвідчено (привіряно до нотаріального засвідчення).

У ч. 2 вищезазначеної статті Законопроекту запропоновано реєстрацію про розірвання шлюбу в день подання

Зміст чинної норми	Зміст норми законопроекту
<p>Стаття 106. Розірвання шлюбу органом державної реєстрації актів цивільного стану за заявою подружжя, яке не має дітей</p> <p>1. Подружжя, яке не має дітей, має право подати до органу державної реєстрації актів цивільного стану заяву про розірвання шлюбу.</p> <p>Якщо один із подружжя через поважну причину не може особисто подати заяву про розірвання шлюбу до органу державної реєстрації актів цивільного стану, таку заяву, нотаріально засвідчену або привіряно до неї, від його імені може подати другий з подружжя.</p> <p>2. Орган державної реєстрації актів цивільного стану складає актовий запис про розірвання шлюбу після спливу одного місяця від дня подання такої заяви, якщо вона не була відкликана.</p> <p>3. Шлюб розривається незалежно від наявності між подружжям майнового спору.</p>	<p>Стаття 106. Розірвання шлюбу органом державної реєстрації актів цивільного стану за заявою подружжя</p> <p>1. У разі взаємної згоди на розірвання шлюбу подружжя подає органу державної реєстрації актів цивільного стану спільну заяву про розірвання шлюбу у паперовій формі особисто або надсилає її в електронній формі з накладенням електронного цифрового підпису чи з подальшим її підписанням в органі державної реєстрації актів цивільного стану.</p> <p>Якщо подружжя не може особисто подати органу державної реєстрації актів цивільного стану спільну заяву про розірвання шлюбу у паперовій формі, їх волевиявлення може бути оформлено окремими заявами про розірвання шлюбу у паперовій формі. У цьому разі заяву одного з подружжя, справжність підпису на якій нотаріально засвідчено (привіряно до нотаріального засвідчення), від його імені подає другий з подружжя.</p> <p>2. Шлюб розривається в день подання такої заяви або в інший робочий день органу державної реєстрації актів цивільного стану, обраний подружжям, якщо вона не була відкликана.</p> <p>3. Шлюб розривається органом державної реєстрації актів цивільного стану незалежно від наявності у подружжя дітей, спору щодо їх утримання, місця проживання дітей, участі у забезпеченні створення умов їх життя тим з батьків, хто буде проживати окремо, умов здійснення ним права на особисте виховання дітей, а також наявності між подружжям майнового спору.</p> <p>4. Шлюб розривається у судовому порядку у разі існування спору щодо його розірвання.</p>

такої заяви, або подружжю надано можливість обирати за їх бажанням дату державної реєстрації розірвання шлюбу замість обов'язкового дотримання місячного терміну з дня подачі відповідної заяви, встановленого на сьогоднішній день законодавством. На наш погляд, це позитивно вплине на організацію роботи як і РАЦСу (унеможливить створення великих черг), так і створить умови для осіб, які хочуть розірвати шлюб (немає необхідності приїжджати як мінімум двічі, витрачаючи час та кошти), оскільки надавати свідомим громадянам, які прийняли остаточне рішення для розірвання шлюбу місяць для його обдумування недоцільно, цей термін більш зручний для працівників РАЦСу для підготовки документів.

Розглядаючи ч. 3 ст. 106 Законопроекту, вважаємо що в цій частині внесено найсуттєвіші зміни до законодавства, оскільки мова йде про розірвання шлюбу органом державної РАЦСу незалежно від наявності у подружжя дітей, спору щодо їх утримання, місця проживання дітей, участі у забезпеченні створення умов їх життя тим з батьків, хто буде проживати окремо, умов здійснення ним права на особисте виховання дітей, а також наявності між подружжям майнового спору.

Аналізуючи норми закону, постає питання, чому у вищезазначеному Законопроекті не йдеться про внесення змін до ст. 105 СК України, а саме, як бути з ч. 2 зазначеної статті: «...шлюб припиняється внаслідок його розірвання за спільною заявою подружжя на підставі рішення суду, відповідно до ст. 109 цього кодексу». На наш погляд, її мають також виключити. Також постає питання щодо ч. 3 цієї ж статті, а саме – «шлюб припиняється внаслідок його розірвання за позовом одного з подружжя на підставі рішення суду, відповідно до ст. 110 цього кодексу». Зі

змісту ч. 3 ст. 106 Законопроекту не зрозуміло, чи входить в поняття «незалежно від наявності дітей» діти віком до одного року. Чи буде діяти ч. 2 ст. 110 СК України, чи вона також підлягає змінам? На наш погляд, ст. 110 СК України має залишатися незмінною, а у Законопроекті ч. 4 ст. 106 «шлюб розривається у судовому порядку у разі існування спору щодо його розірвання», доповнити: «...та відповідно до ст. 110 цього Кодексу».

На цю тему можна багато сперечатись, ведучи мову про морально-етичні проблеми у суспільстві щодо розлучень, зміну відношення суспільства щодо сімейних цінностей і необхідність підіймати почуття відповідальності до такого кроку як шлюб. Але будемо відвертими, на сьогодні люди, які вже вирішили, що не бажають жити разом, не дивлячись на наявність в них малолітніх або неповнолітніх дітей, які не мають жодних претензій один до одного, або навіть якщо в них є матеріальні спори, повинні проходити процедуру розірвання шлюбу в суді, має місце необхідність пояснювати, по суті, чужій людині причини, за якими не бажають бути разом, і, які, частіш за все, є особистими. Ми вважаємо, що з метою максимального та якісного задоволення потреб людини у сфері державної реєстрації актів цивільного стану створення ефективного механізму реалізації прав та інтересів громадян, впровадження у державі європейських стандартів, є доцільним розірвання шлюбу у спрощеному варіанті навіть при наявності дітей, за умови відсутності з приводу розірвання шлюбу спору, та з урахуванням зазначених у роботі доповнень, оскільки судовий розгляд справи, як правило, не змінює бажання подружжя припинити шлюбні відносини, а лише затягує цей процес і перевантажує суди.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Сімейний кодекс України : Закон України від 10 січня 2002 року // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 21–22. – Ст. 135.
3. Апопій І. В. Сімейне право України : Навчальний посібник для студентів ВНЗ / І. В. Апопій. – К. : ЦУЛ, 2011. – 359 с.
4. Дякович М. М. Сімейне право України : Навчальний посібник / М. М. Дякович. – 2-ге вид. випр. та доп. – К. : Правова єдність ; Алерта ; ЦУЛ, 2012. – 552 с.
5. Іванов Ю. Ф. Сімейне право України : Посібник для підготовки до іспитів / Ю. Ф. Іванов, М. В. Іванов. – К. : Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2013. – 160 с.
6. Сімейне право : підручник / [Л. М. Баранова та ін.] ; за заг. ред. В. І. Борисової, І. В. Жилінкової ; Національний університет «Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого». – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2012. – 320 с.
7. Сімейне право України : Підручник / За ред. С. Б. Булеци, В. Г. Фазикоша. – К., 2015. – 375 с.
8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері державної реєстрації актів цивільного стану щодо приведення їх у відповідність з Європейськими стандартами : Проект Закону України від 08 жовтня 2015 року № 3272 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=56743.